

K E L T A I N E N K I R J A S T O

The book cover features a stylized illustration of a man in a dark suit and tie, overlaid with a light blue anatomical diagram of the human torso. To the left, a woman in a light blue dress holds a large, orange umbrella. The background is a solid yellow color. The title and author's name are printed in large, white, sans-serif font over the central figure.

HARUKI MURAKAMI

RAJASTA ETELÄÄN,
AURINGOSTA
LÄNTEEN

K E L T A I N E N K I R J A S T O

HARUKI MURAKAMI:

Suuri lammasseikkailu (1982, suom. 1993)

Sputnik-rakastettuni (1999, suom. 2003)

Kafka rannalla (2002, suom. 2009)

Norwegian Wood (1987, suom. 2012)

1Q84 (osat 1 ja 2 2009, osa 3 2010, suom. 2013)

Värittömän miehen vaellusvuodet (2013, suom. 2014)

Maaailmanloppu ja ihmemaa (1985, suom. 2015)

Miehiä ilman naisia (2014, suom. 2016)

Rajasta etelään, auringosta länteen (1992, suom. 2017)

HARUKI MURAKAMI

Rajasta etelään,
auringosta länteen

Suomentanut
JUHA MYLLÄRI

KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ TAMMI
HELSINKI

Japaninkielinen alkuteos KOKKYŌ NO MINAMI, TAIYŌ NO NISHI,
englanniksi *South of the Border, West of the Sun*, ilmestyi 1992.

Copyright © 1992 by Haruki Murakami

All rights reserved.

Originally published by Kodansha Ltd., Tokyo.

Suomenkielinen laitos © Kustannusosakeyhtiö Tammi 2017

Painettu EU:ssa

ISBN 978-951-31-9623-3

1

Synnyin tammikuun neljäntenä päivänä vuonna 1951. Syntymäni osui näin ollen 20. vuosisadan loppupuolen ensimmäisen vuoden ensimmäisen kuukauden ensimmäiselle viikolle. Ei liene siis täysin mahdotonta pitää ajankohtaa merkillepantavana, jos asiaa haluaa niin ajatella. Siksi sain 'alkua' tai 'ensimmäistä' tarkoittavan nimen Hajime. Sitä lukuun ottamatta syntymässäni ei ollut mitään niin erikoista, että sitä kannattaisi mainita tässä. Isäni oli töissä suuressa pankkiiriliikkeessä, ja äitini oli tavallinen kotirouva. Isäni oli värvätty vuoden 1943 opiskelijaliikekannallepanossa armeijaan ja lähetetty Singaporen rintamalle. Sodan päätyttyä hän joutui vielä joksikin aikaa vankileirille ennen kuin pääsi palaamaan Japaniin. Äitini lapsuudenkoti taas paloi sodan viimeisenä vuonna, kun B29-koneet pommittivat kaupunkia. Vanhempani olivat siis sodan haavoittamaa sukupolvea.

Niihin aikoihin, kun minä synnyin, sodasta oli nähtävissä tuskin jälkeäkään. Kotinurkilla ei ollut palaneita raunioita, eikä siellä näkynyt miehitysjoukkojen sotilaitakaan. Asuimme pienessä hiljaisessa kaupungissa isäni työnantajan tarjoamassa työsuhdeasunnossa. Talo oli rakennettu ennen

sotaa ja tuntui jokseenkin vanhalta, mutta tilaa siellä oli runsaasti. Pihassa kasvoi suuria mäntyjä, ja siellä oli jopa pieni lampi ja kiviset puutarhalyhdyt.

Kotimme sijaitsi tyypillisellä keskiluokkaisella asuinalueella suurkaupungin lähiössä. Kaikki luokkakaverini, joiden kanssa vietin aikaa, asuivat siisteissä omakotitaloissa. Vaikka taloja oli monen kokoisia, kaikissa oli eteinen ja piha, jolla kasvoi puita. Perheen isä oli tyypillisesti toimistotyössä tai akateemisella alalla. Oli hyvin harvinaista, että perheen äiti kävi töissä. Useimmilla perheillä oli kissoja tai koiria. En tuntenut ketään kerrostalossa asuvaa. Muutimme myöhemmin toiseen kaupunkiin samalla seudulla, mutta se ei juuri eronnut aiemmasta. Sen takia olin aina siihen asti, kunnes lähdin Tokioon opiskelemaan, siinä käsityksessä, että kaikki tavalliset aikuiset miehet lähtivät aamulla kravatti kaulassa toimistoon, asuivat perheineen omakotitalossa ja pitivät kissaa tai koira. En osannut kuvitella mitään muunlaista elämäntapaa tai ainakaan pystynyt samaistumaan sellaiseen.

Useimmissa perheissä oli kaksi tai kolme lasta. Se oli tyypillinen lasten määrä minun maailmassani. Kun muistelen ystäviäni lapsuudesta murrosikään asti, joka ikinen kuului kaksi- tai kolmipäiseen sisarusparveen. Jos lapsia ei ollut kaksi, heitä oli kolme, ja jos ei ollut kolme, niin oli kaksi. Kuuden tai seitsemän lapsen perheet olivat harvinaisia, mutta eivät niin harvinaisia kuin yhden.

Minulla ei kuitenkaan ollut sisarusksia. Olin ainoa lapsi. Se oli asia, josta tunsin lapsuudessani aina alemmuudentunnetta. Olin poikkeava. Minulta puuttui jotain, mitä tavallisella ihmisellä tuli olla. Inhosin sanoja ”ainoa lapsi” yli kaiken. Niiden kuuleminen muistutti minua joka kerran

puutteellisuudestani. Ne sanat osoittivat minua sormella ja ilmoittivat, että olin vajavainen.

Minun maailmassani oli itsestäänselvyys, että ainoat lapset olivat hemmoteltuja, heiveröisiä ja hirvittävän itsekeskeisiä. Se oli yhtä kiistämätön osa luonnonjärjestystä kuin se, että ilmanpaine on vuorilla alhaisempi kuin merenpinnan tasolla tai se, että lehmät lypsävät maitoa. Siksi inhosin sitä, että minulta kysyttiin sisarusteni määrää. Ihmisten tarvitsi vain kuulla, että olen ainoa lapsi, ja heille oli heti selvää, että olin hemmoteltu, heiveröinen ja hirvittävän itsekeskeinen. Sellainen stereotypian kangistama ajattelu tympäännytti ja loukkasikin minua. Mutta vielä enemmän minua tympäännytti ja loukkasi se, että ihmisten reaktio osui minun kohdallani täsmälleen oikeaan. Olin kuin olinkin hemmoteltu, heiveröinen ja hirvittävän itsekeskeinen lapsi.

Kaikissa kouluissa, joita kävin, oli erittäin harvinaista, että oppilaalla ei ollut sisaruksia. Kuuden alakouluvuoden aikana en tavannut kuin yhden toisen ainoan lapsen. Yhden. Siksi muistan hänet – sen tytön – hyvin. Meistä tuli läheiset ystävät, ja puhuimme kaikesta mahdollisesta. Voisi sanoa, että ymmärsimme toisiamme. Ja aloin suorastaan tuntea häntä kohtaan rakkautta.

Tytön sukunimi oli Shimamoto. Hänkin oli siis ainoa lapsi. Hän ontui vasenta jalkaansa vastasyntyneenä sairastamansa polion takia. Lisäksi hän tuli kouluumme kesken lukuvuoden, viidennen luokan lopulla. Voi siis sanoa, että hän kantoi paljon raskaampaa henkistä taakkaa kuin minä. Ehkä siksi hän oli minua paljon kovempi ja itsetietoisempi ainoa lapsi. Hän ei koskaan voitellut vastoinkäymisiään eikä edes antanut niiden näkyä kasvoillaan. Kun tapahtui jotain ikävää, hän vain hymyili tietynlaista hymyä. Oikeas-

taan minusta vaikutti siltä, että mitä ikävämpään tilanteeseen hän joutui, sitä päättäväisemmin hän hymyili. Se hymy olikin upea. Hänen hymynsä lohdutti ja kannusti minua. ”Ei hätää”, se tuntui sanovan. ”Kestä vielä vähän aikaa, niin tämäkin menee ohi.” Aina kun ajattelin Shimamotoa, vielä vuosia myöhemminkin, näin mielessäni hänen hymynsä.

Shimamoto sai koulussa hyviä arvosanoja ja hän oli muille aina ystävällinen ja reilu. Siksi häntä pidettiin yhtenä luokan lupaavimmista oppilaista. Siinä suhteessa me kaksi sisaruksetonta erosimme toisistamme. En kuitenkaan sanoisi, että hän oli luokan oppilaiden keskuudessa ehdottoman pidetty. Ei häntä kiusattu, mutta minua lukuun ottamatta hänellä ei ollut yhtään varsinaista ystävää.

Hänen hätkähtämättömyytensä ja itsetietoisuutensa olivat kai liikaa muille luokkakavereille. Jotkut saattoivat tulkita hänen käytöksensä kylmäksi ja ylimieliseksi. Minä aistin kuitenkin, että sisimmässään hän oli lämmin ja haavoittuvainen. Se osa hänestä oli kuin piilosta leikkivä pieni lapsi. Se pysytteli varjoissa mutta toivoi samalla tulevansa vielä joskus nähdyksi. Saatoin nähdä ja kuulla sen hänen sanoissaan ja ilmeissään.

Shimamoto oli joutunut vaihtamaan koulua monta kertaa isänsä työn takia. En muista tarkkaan, millaista työtä hänen isänsä teki. Kyllä Shimamoto selitti sen minulle keran perusteellisesti, mutta muiden ikäisteni lasten tavoin en ollut lainkaan kiinnostunut siitä, mitä muiden lasten isät tekivät. Muistaakseni se oli jonkinlaista asiantuntijatyötä, joka liittyi pankkeihin tai veroviranomaisiin tai konkurssilainsäädäntöön tai johonkin sen kaltaiseen. Perheen työsuhteasunto oli suuri eurooppalaistyyppinen omakotitalo, jota ympäröi vyötärönkorkuinen kiviaita. Kiviaidan päälle

oli istutettu rivi ainavihantoja kasveja, joiden raoista saattoi nähdä pihanurmikolle.

Shimamoto oli tytöksi kookas, ja hänellä oli selkeät kasvopiirteet. Hän oli silloin melkein minun pituiseni. Mutta niihin aikoihin, kun tutustuin häneen, hänen ulkonäkönsä ei ollut vielä kypsynyt kuvastamaan hänen sisäistä olemustaan. Hän näytti jotenkin epätasapainoiselta, ja siksi useimmat ihmiset eivät kokeneet hänen ulkonäköään viehättäväksi. Luulen, että se osa hänestä, joka oli jo aikuistunut, ja se osa, joka halusi vielä pysyä lapsena, eivät osanneet edetä tahdissa. Sellainen tasapainottomuus saa kai jotkut ihmiset tuntemaan itsensä levottomaksi.

Koska asuimme lähekkäin – olimme miltei naapurit – Shimamoto pantiin luokassa ensimmäisen kuukauden ajaksi istumaan minun viereeni. Selitin hänelle kaikki ne pienet seikat ja järjestelyt, jotka oppilaiden tuli hallita päivittäisessä kouluelämässään. Kirjat ja oppimateriaalit, viikoittaiset kokeet, oppitunneilla tarvittavat välineet, järjestäjävuorot ja sen sellaiset asiat. Siinä koulussa oli tapana, että jos luokalle tuli uusi oppilas, lähimpänä asuva vanha oppilas auttoi hänet alkuun. Shimamotolla oli rasiitteenaan vielä jalkavammakin, joten opettaja kutsui minut etukäteen puhutteluun ja sanoi, että minun oli pidettävä uudesta oppilaasta hyvää huolta.

Ensimmäisinä päivinä keskustelumme oli väkinäistä ja töksähtelevää. Niinhän 11–12-vuotiaiden ensimmäiset keskustelut usein ovat, kun puhekuppani on vastakkaista sukupuolta. Kun selvisi, että meitä yhdisti sisaruksettomuus, keskusteluistamme alkoi nopeasti tulla aiempaa vilkkaampia ja läheisempiä. Me kumpikin tutustuimme ensimmäistä kertaa johonkuhun muuhun ainoaan lapseen. Aloimme-

kin käydä eloisia keskusteluja siitä, millaista oli olla ainoa lapsi. Meillä molemmilla oli siitä asiasta paljon sanottavaa. Kävelimme usein yhdessä koulusta kotiin. Reilun kilometrin mittainen matka vaati aikaa (Shimamoto ei pystynyt vasemman jalkansa takia kävelemään kovin nopeasti), ja puhuimme kävellessämme niitä näitä. Kävi ilmi, että meillä oli paljon yhteistä. Pidimme lukemisesta. Pidimme musiikista. Rakastimme kissoja. Emme olleet hyviä selittämään tuntemuksiamme muille ihmisille. Kumpikin meistä olisi voinut kirjoittaa pitkähkön listan ruoista, joista ei pitänyt. Mieluisten kouluaineiden opiskelu oli meille helppoa, mutta tylsiksi kokemiamme aineita inhosimme palavasti. Jos meitä erotti jokin, niin se, että hän näki paljon enemmän vaivaa suojellakseen itseään. Hän opiskeli myös inhoamia aineita tarmokkaasti ja sai niistä kohtalaisia arvosanoja. Minä en tehnyt niin. Jos lounaaksi oli jotain, mistä hän ei pitänyt, hän söi silti. Minä en tehnyt niinkään. Toisin sanoen hän oli rakentanut ympärilleen paljon korkeamman ja jyrkemmän suojamuurin kuin minä. Mutta suojamuuriemme sisällä olimme hämmästyttävän samanlaiset.

Totuin pian olemaan kaksin hänen kanssaan. Se oli minulle uusi kokemus, enkä tuntenut hänen seurassaan samanlaista rauhattomuutta kuin muiden tyttöjen kanssa. Minusta oli hauskaa kävellä hänen kanssaan koulusta kotiin. Hän laahasi vasenta jalkaansa hieman, ja joskus pysähdyimme hetkeksi puistonpenkille lepäämään. Se ei minua haitannut. Pikemminkin oli mukavaa, että saimme vähän lisää aikaa jutella.

Aloimme viettää paljon aikaa yhdessä. En muista, että kukaan olisi kiusoitellut meitä siitä. Silloin en tullut juuri ajatelleeksi asiaa, mutta jälkikäteen pohtien se tuntuu vähän

erikoiselta. Sen ikäiset lapsethan ovat kärkkäitä irvailemaan niille, jotka viihtyvät hyvin jonkun vastakkaista sukupuolta olevan ikätoverin kanssa. Oli luullakseni Shimamoto luonteen ja olemuksen ansiota, että meille ei naljailtu. Jokin Shimamotossa sai muut ihmiset varuilleen. Toisin sanoen jokin hänessä viestitti, että tälle ihmiselle ei lauota mitään typeryyksiä. Joskus opettajatkin näyttivät jännittävän puhuessaan hänelle. Voi olla, että se johtui osaksi hänen ontumisestaan. Joka tapauksessa kaikki vaikuttivat olevan sitä mieltä, että Shimamotoa ei ollut aiheellista kiusoitella. Se oli tietysti minullekin onni.

Shimamoto näyttäytyi koulun liikuntatunneilla jalkansa takia vain harvoin. Kun koulupäivän ohjelmassa oli luonnossa tai vuorilla kävelyä, hän jäi kotiin. Kesällä oli uimaleiri, mutta hän ei tullut sinnekään. Koulun liikuntapäivistä hän ei näyttänyt nauttivan lainkaan. Mutta sen kaltaisia ongelmia lukuun ottamatta Shimamoto vietti varsin tavallista alakoululaisen elämää. Hän ei ottanut jalkavammaansa puheeksi juuri koskaan. Itse asiassa en muista yhtäkään kertaa. Kun kävelimme yhdessä koulusta kotiin, hän ei koskaan pahoitellut hitauttaan sen paremmin sanoin kuin ilmeinkään. Minulle oli kuitenkin selvää, että vamma oli hänelle arka paikka ja että hän vältteli tietoisesti siitä puhumista. Shimamoto ei käynyt mielellään kenenkään luona kylässä, koska se edellytti kenkien riisumista eteisessä. Hän ei halunnut muiden näkevän, että hänen kenkensä olivat muodoltaan ja pohjan paksuudeltaan hieman eri paria. Ne oli kai teetetty juuri hänen jalkojensa mittoihin. Itse huomasin hänen kenkiensä erikoisuuden, kun hän kotiin palattuaan pani ne aivan ensimmäiseksi kenkäkaappiin suojaan katseilta.

Shimamoton vanhempien olohuoneessa oli uudet stereot. Kävin usein hänen luonaan kuuntelemassa niillä musiikkia. Ne olivatkin varsin tasokkaat laitteet. Shimamoton isän levykokoelma oli laitteisiin nähden melko vaatimaton: talossa oli ehkä viisitoista LP-levyä. Niistä useimmilla oli aloittelijoille sopivaa kevyttä klassista musiikkia. Me kuuntelimme niitä viittätoista levyä uudestaan ja uudestaan. Siksi pystyn vieläkin palauttamaan jokaisen kappaaleen selvästi mieleeni.

Levyjen käsittely oli aina Shimamoton vastuulla. Hän otti levyn kansistaan ja laski sen levylautaselle varoen koskettamasta uria. Sitten hän puhdisti äänirasian pölystä pienellä harjalla ja laski neulan hitaasti levyille. Kun levy loppui, hän siisti sen puhdistussuihkeella ja huopakankaalla. Sitten hän sujautti levyn takaisin kansiinsa ja pani sen hyllyyn omalle paikalleen. Hän oli oppinut koko liikesarjan isältään ja hän toisti sen jokaisen vaiheen vakavan keskittynyt ilme kasvoillaan. Hän siristi silmiään ja pidätti hengitystään. Minä istuin sohvalla ja katselin. Kun levy oli taas hyllyssä, Shimamoto loi viimein katseen minun suuntaani ja hymyili kevyesti. Silloin minusta tuntui, että hän ei käsitellyt pelkkää levyä, vaan jonkun haurasta sielua, joka oli vangittu lasipulloon.

Meillä ei ollut kotona levyjä eikä levysoitinta. Vanhempani eivät olleet erityisen kiinnostuneita musiikista. Siksi kuuntelin aina omassa huoneessani pientä AM-radiota. Lähinnä kuuntelin rock and rollia ja muuta sen kaltaista musiikkia. Mutta kun aloin kuunnella Shimamoton luona kevyttä klassista, ihastuin siihen välittömästi. Se oli musiikkia toisesta maailmasta. Luultavasti se toinen maailma viehätti minua siksi, että Shimamoto kuului siihen. Kerran

tai kaksi viikossa istuimme koko iltapäiväksi sohvalle juomaan Shimamoton äidin keittämää englantilaista teetä ja kuuntelemaan Rossinin alkusoittoja, Beethovenin Pastoraalisinfoniaa tai Griegin Peer Gyntiä. Shimamoton äidin puolesta olin aina tervetullut käymään kylässä. Hän oli kai iloinen siitä, että hänen tyttärensä oli löytänyt uudesta koulusta kaverin. Varmasti häntä miellytti myös se, että olin aina siististi pukeutunut ja käyttäydyin rauhallisesti. Mutta totta puhuen en koskaan oppinut pitämään hänestä. Ei hän tehnyt mitään erityistä, mikä olisi saanut minut inhoamaan häntä. Hän oli minulle aina ystävällinen. Joskus kuitenkin kuulin hänen äänessään jotain ärtymyksen kaltaista, ja se sai oloni levottomaksi.

Suosikkilevyäni Shimamoton isän kokoelmassa oli se, jolla oli Lisztin pianokonsertot. Ensimmäinen konsertto oli levyn etupuolella ja toinen levyn kääntöpuolella. Pidin siitä levystä kahdesta syystä. Ensinnäkin levyn kannet olivat kauniit. Toiseksi en tuntenut ketään – Shimamotoa lukuun ottamatta – joka olisi edes koskaan kuullut Lisztin pianokonserttoja. Se oli todella jännittävä ajatus. Tunsin maailman, jonka olemassaolosta kukaan ympärilläni ei tiennyt. Se oli salainen puutarha, johon vain minä pääsin. Lisztin pianokonserttoja kuuntelemalla sain ponnistettua itseni elämässä yhden askelman ylöspäin.

Se oli kaunista musiikkia. Ensin se kuulosti minusta mahtailevalta, väkinäiseltä ja vähän tarkoituksettomalta. Mutta kuunnellessani konserttoja uudelleen ja uudelleen ne alkoivat saada mielessäni selkeän muodon niin kuin kuva, joka on aluksi sumea mutta tarkentuu hiljalleen. Kun suljin silmäni ja keskityin musiikkiin, saatoin nähdä melodiassa jotain pyörteiden kaltaista. Jostain ilmaantui ensin

yksi pyörre. Siitä pyörteestä syntyi toinen. Se pyörre taas kytkeytyi uuteen pyörteeseen. Tietenkin kun ajattelen asiaa nyt, on selvää, että ne pyörteet olivat abstrakteja ja käsitteellisiä. Olisin halunnut kertoa niistä Shimamotolle, mutta ne eivät olleet sellainen asia, jonka olisi voinut selittää tavallisilla ja arkipäiväisillä sanoilla. Sellaisen asian ilmaisemiseen olisi tarvittu aivan toisenlaisia sanoja, mutta en vielä tiennyt, että sellaisia sanoja oli olemassa. Enkä tiennyt, olivatko musiikin minussa tuottamat tuntemukset niin merkityksellisiä, että niitä oli sopivaa selittää muille ihmisille.

En valitettavasti muista sen pianistin nimeä, joka sillä taltioinnilla soittaa. Muistan vain kansien värikkyyden ja kiiltävyyden ja levyn painon. Levy oli arvoituksellisen paksu ja raskas.

Klassisen musiikin lisäksi Shimamoton isän kokoelmassa oli yksi Nat King Colen ja yksi Bing Crosbyn levy. Me kuuntelimme niitäkin kahta levyä usein. Crosbyn levyllä oli joulumusiikkia, mutta kuuntelimme sitä vuoden ympäri. Näin jälkeinpäin tuntuu hämmästyttävältä, että jaksoimme kuunnella samoja levyjä uudestaan ja uudestaan kyllästyttä.

Eräänä joulukuun päivänä, vähän ennen joulua, olimme taas kaksin Shimamoton perheen olohuoneessa. Istuimme sohvalla kuuntelemassa levyjä kuten aina. Shimamoton äiti oli ulkona jollain asialla, joten talossa ei ollut muita kuin me. Oli synkän pilvinen iltapäivä. Se vähä auringonvalo, joka pääsi maahan asti, näytti siivilöityneen raskaiden pilvien sisällä hienoksi tomuksi. Kaikki näytti ponnettoman liikkumattomalta. Auringonlaskun hetki oli lähellä, ja huoneessa oli jo pimeää. Valot olivat muistaakseni pois päältä. Vain kaasulämmittimen punainen hehku valaisi huoneen

seiniä. Nat King Cole lauloi Pretend-kappaletta. Emme tietenkään ymmärtäneet sen englanninkielisiä sanoja. Ne kuulostivat meistä vain jonkinlaiselta loitsulta. Pidimme kuitenkin kappaaleesta ja olimme kuulleet sen niin monta kertaa, että osasimme laulaa sen matkien kuulemaamme:

*Pretend you're happy when you're blue
It isn't very hard to do*

Nyt tietenkin ymmärrän sanat. ”Kun masentaa, ole olevinasi iloinen. Ei se ole vaikeaakaan.” Viesti on sama kuin sen vangitsevan hymyn, joka Shimamotolla oli niin usein kasvoillaan. Myönnän, että siinäkin ajattelutavassa on tietty järki. Sen toteuttaminen käytännössä vain on ajoittain todella vaikeaa.

Shimamotolla oli päällään sininen villapaita, jossa oli pyöreä pääntie. Hänellä oli sinisiä villapaitoja ainakin muutama. Ehkä hän piti sinisistä villapaidoista. Tai ehkä ne sopivat hänen mielestään hyvin yhteen sen laivaston-sinisen päällystakin kanssa, joka hänellä oli aina yllään, kun hän tuli kouluun. Villapaidan kaula-aukosta pilkotti valkoinen pusero. Hänellä oli ruudullinen hame ja valkoiset puuvillasukat. Pehmeästä kankaasta tehty vartalonmyötäinen villapaita teki hänen rintansa näkyviksi pieninä kohoumina. Hän oli nostanut jalkansa sohvalle ja taittanut ne alleen. Hänen toinen kyynänpäänsä oli sohvan käsinojalla. Hän kuunteli musiikkia ja näytti katselevan jonnekin kauas.

”Kuule”, hän sanoi. ”Onkohan se totta, että vanhemmat, joilla on vain yksi lapsi, eivät ole kovin hyvissä väleissä?”

Mietin hetken aikaa. Minulle ei ollut täysin selvää, miten ne asiat liittyivät toisiinsa.

”Kuka niin sanoi?” kysyin.

”Joku sanoi minulle niin joskus kauan sitten. Siis että minulla ei ole sisaruksia, koska vanhempani eivät ole hyvissä väleissä. Tulin siitä aika surulliseksi.”

”Jaa”, sanoin.

”Tulevatko sinun vanhempasi hyvin toimeen?” hän kysyi.

En osannut vastata heti. En ollut edes ajatellut koko asiaa.

”Äidillä on kai ollut ongelmia terveyden kanssa”, sanoin.

”En tiedä sen tarkemmin, mutta kuulemma olisi ollut liian iso rasitus synnyttää lisää lapsia.”

”Mietitkö koskaan, millaista olisi, jos olisi sisaruksia?”

”En.”

”Mikset? Mikset mieltä?”

Otin levyn kannet pöydältä ja tuijotin niitä. Oli kuitenkin liian pimeää lukea niihin painettua tekstiä. Laskin kannet takaisin pöydälle ja hieraisin pari kertaa silmiäni ranteellani. Äiti oli joskus kysynyt minulta samaa asiaa. Vastasin silloin tavalla, joka ei tehnyt äitiä sen paremmin iloiseksi kuin surulliseksikaan. Hän vain katsoi minua ihmetellen. Vastaukseni oli kuitenkin omasta mielestäni hyvin rehellinen ja totuudenmukainen.

Vastaukseni oli pitkä, enkä osannut esittää sitä sopivin ja täsmällisin sanankäyntein. Tarkoitukseni oli sanoa näin: ”Se minä, joka on nyt tässä, on kasvanut ilman sisaruksia, ja jos minulla sitä vastoin olisikin sisaruksia, tässä olisi nyt joku muu minä. Siksi tämän minän on epäluonnollista pohdita, millaista sen elämä olisi, jos sillä olisi sisaruksia.” Äidin kysymys tuntui minusta siis merkityksettömältä.

Vastasin Shimamolalle samalla tavalla kuin olin vastannut äidilleni. Kuultuaan vastaukseni Shimamoto tuijotti

hetken kasvojani vaihi. Hänen ilmeessään oli jotain tavattoman kiehtovaa. Siinä oli – jälkeenpäin ajatellen – aistillisuutta, joka riisui lempeästi ihmisen mielen ohuet kuoret kerros kerrokselta. Muistan yhä hänen kapeat huulensa, jotka muuttivat eri ilmeiden myötä hiuksenhienosti muotoaan, ja himmeän valon, jonka saatoin hetkittäin nähdä hohtavan hänen silmiensä syvyyksissä. Se valo oli kuin pitkän ja pimeän huoneen toisessa päässä lepattava pienen kynttilän liekki.

”Taidan ymmärtää jollain tavalla, mitä tarkoitat”, hän sanoi hiljaisella aikuismaisella äänellä.

”Ai jaa?”

”Niin”, Shimamoto sanoi. ”Minusta maailmassa on peruutettavia asioita ja peruuttamattomia asioita. Ja ajan kuluminen on peruuttamaton asia. Kun on saapunut johonkin hetkeen, ei voi mennä takaisin. Vai mitä?”

Nyökkäsin.

Hän jatkoi: ”Kun tietty aika pääsee kulumaan, asiat lukiutuvat paikoilleen. Samalla lailla kuin betoni, joka pääsee kovettumaan ämpärissä. Ja kun niin käy, aiempaan tilaan ei voi enää palata. Eli tarkoitat, että betonisi on jo kovettunut, eikä ole olemassa mitään muuta sinua kuin sinä.”

”Varmaan jotain sellaista”, vastasin epämääräisesti.

Shimamoto katseli hetken käsiään. ”Ajattelen joskus tulevaa itseäni. Sellaista, joka on jo aikuinen ja naimisissa. Mietin, millaisessa talossa mahdan asua ja mitä mahdan tehdä. Ja vaikka sitä, montako lasta minun pitäisi hankkia.”

”Ai jaa”, sanoin.

”Etkö sinä ajattele?”

Pudistin päätäni. Kaksitoistavuotiaat pojat eivät ajattele sellaisia asioita. ”Montako lasta sitten haluat?”

Shimamoto nosti kätensä sohvan käsinojalta ja laski sen syliinsä. Katselin, kuinka hänen sormensa seuraili hameen ruutujen reunoja. Siinä oli jotain salaperäistä. Näytti kuin sormen päästä olisi lähtenyt ohut näkymätön lanka, josta kehräytyi uutta aikaa. Kun suljin silmäni, näin pimeydestä nousevan pyörteitä. Ne syntyivät ja katosivat äänettä. Jos-sain kaukana Nat King Cole lauloi South of the Borderia. En ymmärtänyt vielä silloin, että laulun sanat viittasivat Meksikoon. Sanoilla ”rajasta etelään” oli korvissani vain viehättävä kaiku. Mietin aina kuullessani sen kappaleen, mitä rajan eteläpuolella mahtoi oikein olla. Kun avasin silmäni, Shimamoton sormi kulki yhä hänen hameellaan. Tunsin sisälläni jonkinlaista lämmintä kutinaa.

”Outoa kyllä”, hän sanoi, ”en osaa kuvitella itselleni kuin yhden lapsen. Pystyn kuvittelemaan itseni lapsen kanssa. Olen äiti ja minulla on lapsi. Mutta en osaa kuvitella, että lapsella olisi sisaruksia. Hän on ainoa lapsi.”

Shimamoto oli epäilemättä varhaiskypsä lapsi ja hän tunsu minua kohtaan sellaista kiinnostusta, jota tunnetaan vastakkaista sukupuolta kohtaan. Minä tunsin samoin häntä kohtaan. Mutta minulla ei ollut silloin vielä mitään aavistusta, miten sellaisia tunteita käsitellään. Eikä luultavasti ollut Shimamotollakaan. Hän piti minua yhden ainoan kerran kädestä. Olimme kävelemässä jonnekin, ja hän tarttui käteeni kuin sanoakseen ”tännepäin, tule nyt jo”. Pidimme toisiamme kädestä kymmenen sekunnin verran, mutta minusta se tuntui puolelta tunnilta. Ja kun hän irrotti, toivoin, että se olisi jatkunut vielä. Hän oli tarttunut käteeni luontevasti, mutta tiesin jo silloin, ettei hän tehnyt niin epähuomiossa. Hän halusi kokeilla, miltä tuntuu pitää toista kädestä.

Muistan yhä hyvin, miltä hänen kätensä tuntui. Se tuntui erilaiselta kuin mikään, mitä olin sitä ennen koskettanut. Eikä mikään, mitä olen koskettanut sen jälkeen, ole myöskään tuntunut samalta. Se oli 12-vuotiaan tytön pieni ja lämmin käsi. Mutta se kämmen ja ne viisi sormeaa olivat tiuhaan pakatun näytekaapin tavoin täynnä asioita, jotka halusin tietää tai jotka minun oli tarpeen tietää. Hän välitti ne asiat minulle pitämällä minua kädestä. Hän antoi minun tietää, että sellainen paikka oli olemassa. Sen kymmenen sekunnin ajan tunsin olevani pieni lintu. Pystyin lentämään ja tuntemaan tuulen. Pystyin katsomaan kauas taivaan korkeuksista. Sieltä näkyi niin pitkälle, että en saanut kaikesta näkemästäni vielä selvää. Mutta nyt tunsin, että se, mikä ikinä siellä kaukana olikin, oli olemassa. Ja tiesin, että menisin sinne vielä joskus. Se ajatus vavisutti rintaani ja sai hengitykseni salpautumaan.

Palattuani kotiin istuin huoneessani työpöydän ääreen ja tuijotin vaiti kättäni, josta Shimamoto oli pitänyt kiinni. Tunsin suurta iloa siitä, että hän oli tarttunut käteeni. Hänen lempeä kosketuksensa lämmitti sydäntäni monen päivän ajan. Mutta samaan aikaan oloni oli hämmäntynyt, epävarma ja haikea. En tiennyt, mitä sillä lämmöllä pitäisi tehdä.

Alakoulun jälkeen päädyin eri yläkouluun kuin Shimamoto. Perheeni oli erinäisistä syistä muutettava toiseen kaupunkiin. Matkaa ei tosin ollut kuin parin asemanvälin verran, joten kävin Shimamoton luona vielä silloin tällöin. Muuttoamme seuranneiden kolmen kuukauden aikana kävin siellä varmaan kolme tai neljä kertaa. Mutta en sen enempää. Jossain vaiheessa lakkasin käymästä hänen luonaan lainkaan. Olin tullut ikäni puolesta elämänvaiheeseen,

joka oli minulle äärimmäisen mutkikas. Niin vähäpätöiset asiat kuin parin asemanvälin etäisyys ja eri yläkoulu saivat minut kokemaan, että elimme aivan eri maailmoissa. Meillä oli eri koulukaverit, erilaiset koulupuvut ja eri koulukirjat. Ruumiinrakenteeni, ääneni ja tapani kokea erilaisia asioita olivat äkillisen muutoksen kourissa, ja tuntui, että luontevat välini Shimamoton kanssa tulivat muutoksen myötä väkimmäisiksi ja kankeiksi. Tai oikeastaan minusta tuntui siltä, että hän kävi niin ruumiillisesti kuin henkisestikin läpi vielä suurempaa muutosta kuin minä. Siksi oloni kävi hänen luonaan vaivautuneeksi. Lisäksi minusta tuntui, että Shimamoton äiti oli alkanut katsella minua jotenkin vieroksuen. ”Miksi tuo poika roikkuu vieläkin täällä? Eihän hän asu enää tässä lähellä, ettekä te ole enää samassa koulussakaan”, hänen katseensa sanoi. On täysin mahdollista, että tulkitisin häntä väärin. Mutta joka tapauksessa hänen katseensa alkoi vaivata minua.

Siten aloin käydä Shimamoton luona yhä harvemmin ja lopulta lakkasin kokonaan käymästä siellä. Se oli varmaankin virhe (enkä voi kuin sanoa ”varmaankin”. Ei ole minun osani käydä läpi sitä valtavaa muistojen määrää, joista menneisyyteni muodostuu, ja arvioida yksitellen, mitkä valinnat olivat oikeita ja mitkä vääriä). Minun olisi pitänyt säilyttää läheinen yhteyteni Shimamotoon. Tarvitsin häntä, ja luultavasti hänkin tarvitsi minua. Mutta olin liian herkkä ihmisten katseille ja pelkäsin liikaa, että tunteitani loukataan. Lakattuani käymästä Shimamoton luona en tavannut häntä ollenkaan hyvin pitkään aikaan.

Vaikka en enää viettänytkaan aikaa Shimamoton kanssa, ajattelin häntä usein. Lämpimät muistot yhdessä viettämistämme hetkistä kannustivat ja tukivat minua niinä häm-

mennyksen ja haikeuden ajanjaksoina, joita murrosikä on täynnä. Luulen, että pidin tiettyä paikkaa sydämessäni pitkän aikaa vapaana häntä varten. Se oli kuin ravintolan perällä sijaitseva hiljainen pöytä, jolle on eleettömästi nostettu pieni varattu-kyltti. Olin varannut sen paikan Shimamotolle, vaikka en uskonut tapaavani häntä enää koskaan.

Niihin aikoihin, kun kävin usein Shimamoton luona, siis 12-vuotiaana, minulla ei vielä ollut mitään sellaista, mitä voisi oikeasti sanoa sukupuoliseksi haluiksi. Olin kyllä jollain epämääräisellä tavalla kiinnostunut pienistä kohoumista hänen rintojensa kohdalla ja siitä, mitä hänen hameensa alla oli. Mutta en tiennyt, mitä se kiinnostus tarkoitti tai millaiseen paikkaan se oli johdattamassa minua. Suljin vain silmäni, avasin korvani ja kuvittelin mielessäni, mitä siinä paikassa oli, johon olin matkalla. Näkemäni maisema oli tietenkin epätäydellinen. Kaikki oli sumeaa kuin sakeassa usvassa, ja asioiden ääriviivat olivat epäselvät. Tunsin kuitenkin, että siihen maisemaan kätkeytyi jotain minulle hyvin tärkeää. Ja tiesin, että myös Shimamoto katselee samankaltaista maisemaa.

Luultavasti me molemmat tiesimme olevamme epätäydellisiä olentoja ja tunsimme, että meitä lähestyi jokin uusi, elämän mukanaan tuoma asia, joka täydentäisi epätäydellisyytemme. Seisoimme molemmat sen uuden asian porteilla. Ja siellä, kaksin himmeän ja utuisen valon heikussa, pidimme kymmenen sekunnin ajan toisiamme lujasti kädestä.

HARUKI MURAKAMIN (s. 1949) kirjoista otetaan Japanissa miljoonapainoksia, ja hänen kansainvälinen suosionsa on liki yhtä suurta. Murakami on julkaissut romaaneja, novelleja ja tietokirjoja, joita on käännetty yli 40 kielelle. Lisäksi hän on kääntänyt japaniksi amerikkalaista kirjallisuutta, mm. John Irvingiä, F. Scott Fitzgeraldia ja Raymond Carveria. Hän on opiskellut elokuva-alaa ja pyörittänyt jazzklubia. Murakamin romaanista *Norwegian Wood* on tehty myös suosittu elokuva.

Lapsuusvuosien ihastus ei jätä rauhaan tässä lumoavassa romaanissa, jossa kuljetaan nostalgian poluilla keski-ikäisen perhe-elämän ja villin halun ristipaineessa.

”Murakamin koskettavin romaani.”

BOSTON GLOBE

”Riipaiseva, ravisuttava, kerrassaan nerokas tarina.”

BALTIMORE SUN

Päällys: Jussi Kaakinen

www.tammi.fi

84.2

ISBN 978-951-31-9623-3